MINISTERSTVO
PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

INŠPEKCIA V SOCIÁLNYCH VECIACH
Špitálska 4, 6, 8, 816 43 Bratislava

Číslo spisu: 24173/2023-M_OSISV
Číslo záznamu: 104242/2023

V Bratislave, 21. augusta 2023

ROZHODNUTIE O POVINNOSTI PRIJAŤ NEODKLADNÉ OPATRENIE

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) podľa ustanovenia § 3 ods. 1 písm. a), ustanovenia § 7 ods. 1 písm. d), ustanovenia § 7 ods. 6 zákona č. 345/2022 Z. z. o inšpekcii v sociálnych veciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o inšpekcii v sociálnych veciach“) a podľa ustanovenia § 46 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok“)

UKLADÁ

DOZOROVANÉMU SUBJEKTU
podľa ustanovenia § 2 ods. 2 písm. a) zákona o inšpekcii v sociálnych veciach

POSKYTOVATEĽOVI SOCIÁLNEJ SLUŽBY

STREDISKO SOCIÁLNYCH SLUŽIEB KANIANKA, n. o.,
Nová 596/14, 972 17 KANIANKA, IČO 36119539
(ďalej len „poskytovateľ sociálnej služby“ alebo „dozorovaný subjekt“)

povinnosť prijať neodkladné opatrenie na odstránenie zistených nedostatkov, pri ktorých možno dôvodne predpokladať vystavenie prijímateľa sociálnej služby, voči ktorému poskytovateľ sociálnej služby plní povinnosti podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnych službách“), ohrozeniu života, zdravia, neľudskému alebo zlému zaobchádzaniu, a to:

MECHANICKY NEOBMEDZOVAŤ VOĽNÝ POHYB prijímateľov sociálnej služby, ktorým dozorovaný subjekt poskytuje sociálnu službu používaním obmedzovacích pomôcok, ktorými sú najmä pás, popruh alebo zábrana na lôžko, IHNEĎ.

ODÔVODNENIE ROZHODNUTIA

1. Poverení zamestnanci Inšpekcie v sociálnych veciach ministerstva (ďalej len „ISV“) **na základe poverenia na výkon dozoru** podľa ustanovenia § 6 ods. 1 zákona o inšpekcii v sociálnych veciach č. 113/2023/OIvSS **začali dňa 10. 08. 2023 u poskytovateľa sociálnej služby výkon dozoru nad dodržiavaním zákona o sociálnych službách pri poskytovaní sociálnych služieb**. Predmetom dozoru je dodržiavanie povinností poskytovateľa sociálnej služby podľa zákona o sociálnych službách za obdobie od 01. 05. 2023 do dňa začatia dozoru **pri ochrane života, zdravia a dôstojnosti prijímateľa sociálnej služby**, povinnosti poskytovať sociálnu službu na odbornej úrovni, povinnosti dodržiavať personálny normatív a plniť štandardy kvality poskytovanej sociálnej služby.

2. Pri výkone dozoru v mieste poskytovania sociálnej služby – Stredisku sociálnych služieb, kde poskytovateľ poskytuje sociálnu službu v zariadení pre seniorov dňa 10.08.2023 bolo poverenými zamestnancami ISV zistené, že poskytovateľ sociálnej služby (v čase od 14:00 do cca 17:45 hodiny) využíva mechanické obmedzenia voľného pohybu p[redacted] - najmä rôzne „fixačné" pásy a popruhy vlastnej výroby z rôznych látkových materiálov ako napr. dekovina, bavlna, froté. Tieto popruhy slúžia zamestnancom – zamestnanci poskytovateľa sociálnej služby nimi mechanicky obmedzujú voľný pohyb p[redacted] sociálnej služby tak, že títo sú nimi priviazaní ku kreslám, v ktorých sedia. Týmito popruhmi a pásmi boli p[redacted] sociálnej služby previazané v oblasti ich drieku, bedier a následne boli pruhy priviazané o opierky kresla, prípadne operadlo kresla, čím sú (p[redacted]) udržiavané - fixované v polohe sedu. Použitá fixácia neumožňuje p[redacted] sociálnej služby samostatné uvoľnenie sa z tohto obmedzenia bez činnosti druhej osoby – teda samostatné odviazanie/ uvoľnenie si pásu/ popruhu a následne opustenie kresla podľa vlastnej vôle/ potreby p[redacted].

3. Pri pozorovaní výkonu odborných činností poverenými zamestnancami ISV v zariadení sociálnej služby dňa 10. 08. 2023, ako i dňa 14. 08. 2023 bolo teda zistené používanie takýchto obmedzujúcich opatrení zo strany zamestnancov poskytovateľa sociálnej služby – tzv. „vysádzanie" do kresiel s použitím mechanického obmedzenia voľného pohybu (uväzovania do kresla pásmi či popruhmi), ako aj používanie zábran na lôžku (bočníc) u p[redacted] sociálnej služby p[redacted], p[redacted], p[redacted].

4. Vyššie menované p[redacted] sociálnej služby mimo času, keď boli **usadené a pripútané do kresiel**, ležali na **lôžku v izbe so zdvihnutou zábranou (bočnicou).** V sede v kresle zotrvali až do času večere, po ktorej boli presunuté opäť späť na lôžko so zdvihnutou zábranou (bočnicou). Toto opatrenie zamestnancami poskytovateľa sociálnej služby podľa vyjadrenia o[redacted] p[redacted] zo dňa 10. 08. 2023 je u menovaných p[redacted] sociálnej služby realizované **každodenne** a má slúžiť – je vysvetľované ako prevencia ich pádu.

5. V posudku o odkázanosti na sociálnu službu zo dňa [redacted] má však p[redacted] sociálnej služby p[redacted] v rámci sebaobslužných úkonov – mobilita, motorika uvedené, že potrebuje sprievod pri chôdzi (chôdza po rovine, po schodoch). P[redacted] sociálnej služby p[redacted] má v posudku o odkázanosti na sociálnu službu zo dňa [redacted] v rámci sebaobslužných úkonov – pohyb po rovine uvedené, že zvláda chôdzu aspoň 50 krokov bez pomoci s možnosťou použitia pomôcok – barla, chodítko, palica, G-aparát, alebo pohyb s vozíkom minimálne 50 metrov bez pomoci. V posudku o odkázanosti na sociálnu službu zo dňa [redacted] má p[redacted] sociálnej služby p[redacted] v rámci sebaobslužných úkonov – mobilita, motorika uvedené, že potrebuje sprievod pri chôdzi (chôdza po rovine, po schodoch). **Z uvedeného teda vyplýva, že p[redacted] sú so sprievodom, príp. s použitím pomôcok schopné pohybu.**

6. Poskytovateľ predložil ISV dokument s názvom „Súhlas príbuzného dotknutej osoby" zo dňa [redacted], v ktorom poskytovateľ sociálnej služby oboznamuje [redacted] p[redacted] sociálnej služby p[redacted] „že vzhľadom k nepriaznivému zdravotnému stavu bude musieť byť jej [redacted] fixovaná ku kreslu, do ktorého bude počas dňa vysadzovaná. Svojim podpisom s týmto skutkom súhlasí.". Podľa vyjadrenia štatutárneho zástupcu poskytovateľa je toto tlačivo súčasťou preventívneho prístupu v oblasti ochrany zdravia p[redacted]. S takýmto **prístupom a odborným spôsobom poskytovania sociálnej služby** však ministerstvo **nemôže súhlasiť a ani zákon o sociálnych službách ho nepripúšťa,**

7. Zákon o sociálnych službách vo svojom ustanovení § 10 ods. 1 určuje **primárne zákonné pravidlo pre poskytovateľa sociálnych služieb, a to pri poskytovaní sociálnych služieb v zariadení nepoužívať prostriedky netelesného a telesného obmedzenia prijímateľa sociálnej služby**. Zákonnou výnimkou je situácia, ak je priamo ohrozený život alebo priamo ohrozené zdravie prijímateľa sociálnej služby alebo iných fyzických osôb. I vtedy je však možné použiť prostriedky obmedzenia prijímateľa sociálnej služby len na čas nevyhnutne potrebný na odstránenie priameho ohrozenia, pričom podľa ustanovenia § 10 ods. 4 zákona o sociálnych službách majú prostriedky obmedzenia netelesnej povahy prijímateľa sociálnej služby prednosť pred použitím prostriedkov telesného obmedzenia. Za prostriedky telesného obmedzenia sa v ustanovení § 10 ods. 3 zákon o sociálnych službách určuje **zvládnutie situácie použitím rôznych špeciálnych úchopov, umiestnením prijímateľa sociálnej služby do miestnosti, ktorá je určená na bezpečný pobyt alebo použitím liekov na základe pokynu lekára so špecializáciou v špecializačnom odbore psychiatria.** Ide pritom o **taxatívny výpočet** takýchto prostriedkov – prostriedkov telesného obmedzenia prijímateľa sociálnej služby, z ktorého nie je prípustné nijak (ani analogicky) vybočiť, keďže právna úprava reglementuje a i reflektuje oblasť, kde môže dôjsť k zásahu do základných ľudských práv a slobôd, ktorý by nebol ani primeraný (čo najmenej invazívny či intenzívny), ani predvídateľný, či spočívajúci na platnom právnom základe, legitímnom cieli a nevyhnutnosti. Zákonodarca touto právnou úpravou mieni **v jej celistvosti nastavenie takých pravidiel poskytovania sociálnej služby, ktoré sú z pohľadu zákonodarcu „garantujúce" rešpekt a i reálnu aplikáciu/ napĺňanie základných ľudských práv a slobôd** prijímateľov sociálnych služieb.

8. **Používanie ochranného pásu, popruhu alebo zábrany na lôžko nie je podľa zákona o sociálnych službách možným prostriedkom telesného obmedzenia prijímateľa sociálnej služby.**

9. Fixačné, či zaisťovacie pomôcky – ochranný popruh, pás a zábranu na lôžko (ako prostriedok ochrany resp. prevencie) môže poskytovateľ sociálnej služby použiť iba s cieľom **zabezpečiť motoricky znevýhodneného prijímateľa sociálnej služby proti jeho pádu a aj to iba na nevyhnutne potrebný čas**. V danej situácii sú – je možné ich považovať za štandardné ochranné nástroje/ prostriedky - pomôcky. Zároveň však nutne platí, že je prioritným a potrebným použiť **zo strany poskytovateľa sociálnej služby voči prijímateľovi sociálnej služby čo najmenej obmedzujúce opatrenie - opatrenia**. Zábrany na lôžku a fixačné pomôcky môžu spôsobiť (sú bez ďalšieho spôsobilé) aj neoprávnené obmedzenie pohybu prijímateľa sociálnej služby, a to predovšetkým v prípade – v takých individuálnych situáciách prijímateľov sociálnej služby, keď je prijímateľ schopný lôžko/ kreslo samostatne opustiť a bočnice, či fixačné pásy mu v tom bránia. Navyše svojpomocne vyrobené pomôcky z rôznych materiálov nespĺňajú požiadavky kladené na takéto pomôcky z hľadiska materiálov, nezávadnosti, bezpečnosti a potreby udržania prirodzenej polohy tela pri sedení.

10. P[redacted] sociálnych služieb v dozorovanom subjekte **nemajú individuálne stanovené**, či odborne plánované, kedy im má byť **bočnica** nasadená, prípadne **kedy je potrebné** využiť ich telesné obmedzenie **fixáciou**, aká bola spozorovaná v čase pri výkone dozoru. Poskytovateľ sociálnej služby nemal pre používanie mechanických obmedzovacích prostriedkov u žiadnej z týchto p[redacted] sociálnej služby vypracovaný postup a pravidlá na riešenie prípadnej krízovej situácie, napr. **rizikový plán a teda účinne ani nepracuje s primeraným rizikom u týchto p[redacted] sociálnej služby**. Poskytovateľ sociálnej služby uplatňuje v zariadení **režimové opatrenie v oblasti usádzania do kresla** vyššie uvedených p[redacted] sociálnej služby a ich mechanického obmedzenia voľného pohybu,

pri ktorom **nezohľadňuje individuálnu mieru rizika pre konkrétnu p[redacted]**. Je nesporné, že zjavná **disproporcionalita** daného opatrenia vo vzťahu k **frekvencii** jeho použitia (**denná báza**) a miere časového trvania obmedzenia (**celodenné použitie**) **nie je v súlade s prihliadaním na individuálne potreby, schopnosti a zdravotný stav p[redacted] sociálnej služby.**

11. Poskytovateľ sociálnej služby je povinný plniť štandardy kvality poskytovanej sociálnej služby podľa ustanovenia § 9 ods. 8 zákona o sociálnych službách podľa prílohy č. 2 tohto zákona - kritéria 1.8 (Prevencia krízových situácií a práca s rizikom v sociálnych službách. Používanie prostriedkov netelesného obmedzenia a telesného obmedzenia), podľa ktorého poskytovateľ sociálnej služby má zistené rizikové oblasti, v ktorých hrozí riziko porušovania základných ľudských práv a slobôd a má písomne vypracované vnútorné preventívne opatrenia na predchádzanie ich porušovaniu. Poskytovateľ sociálnej služby spolu s prijímateľom sociálnej služby, jeho rodinou a inými osobami navrhuje, dohodne a vypracováva postup krízovej intervencie na zvládanie krízových situácií, má vytvorené postupy a pravidlá na riešenie krízy u prijímateľa sociálnej služby a zabezpečenie vhodných služieb (napríklad rizikový plán).

12. Poskytovateľ sociálnej služby nemá ustanovené, kto zo zamestnancov „rozhodnutie" o bežnom používaní fixačných pomôcok v dennom či nočnom čase „prijal", či „prijíma", kedy a z akých dôvodov. Nie je teda možné v situáciách, kedy sú tieto prostriedky obmedzenia pohybu voči konkrétnym p[redacted] použité či používané, identifikovať, za akých podmienok k takémuto postupu voči p[redacted] dochádza a už vôbec nie ustáliť nevyhnutnosť telesného obmedzenia, teda takýmto postupom a zvažovaním okolností ustáliť nevyhnutnosť zásahu do práva na pohyb p[redacted] sociálnej služby na dobu nevyhnutnú, spôsobom adekvátnym a zákonným. **Paušalizované, vopred plánované s generálne – všeobecne určeným a nutne sa opakujúcim časovým úsekom, kedy k obmedzeniu dochádza (deň aj noc) stanovené telesné obmedzenie zákon o sociálnych službách nepripúšťa.** Je dôvodný predpoklad, že zo strany poskytovateľa sociálnej služby ide práve o takýto paušálny resp. paušalizovaný/ generalizovaný postup pri poskytovaní odbornej starostlivosti o uvedené p[redacted] sociálnej služby. Zo zistení a vyjadrení [redacted] možno dôvodne predpokladať, že voči p[redacted] je používané telesné obmedzenie formou zábrany na lôžku alebo fixáciou v sede počas celého dňa. Iné postupy či riešenia v čase odpočinku na lôžku či pri usádzaní do kresla neboli ISV u poskytovateľa sociálnej služby zaznamenané.

13. Z pozorovania ISV, výpovede [redacted] a vedenej dokumentácie nevyplývalo, že by bola táto fixácia p[redacted] sociálnej služby **prerušovaná** alebo že by boli hľadané **iné možnosti prevencie pádu.** Aj pri prípadnej opodstatnenosti ochrany p[redacted] pred pádom by pri poskytovaní sociálnej služby mali existovať časové úseky, kedy sa personál p[redacted] individuálne venuje a kedy nebude fixácia/ obmedzenie potrebné.

14. Predmetom dozoru je navyše i personálne zabezpečenie starostlivosti o prijímateľov podľa platnej právnej úpravy. Možný nedostatok resp. nízky počet zamestnancov, **neexistencia iných odborných opatrení vo vzťahu k prijímateľom nemôže odôvodňovať používanie telesných obmedzení voči prijímateľom sociálnej služby.** Taktiež nemôže byť použitie obmedzujúcich prostriedkov dôvodom pre uľahčenie práce personálu, či nepokoj mobilného prijímateľa sociálnej služby.

15. Používanie obmedzení prijímateľa sociálnej služby na základe akéhosi všeobecného „povolenia" či udelenia súhlasu rodinného príslušníka, opatrovníka či samotného

prijímateľa sociálnej služby **nie je možné akceptovať**. Platná právna úprava v oblasti sociálnych vecí, ani právny poriadok ako celok takéto riešenie **nepripúšťa a nemieni, naopak, stanovuje taxatívne a presné podmienky, za akých (zákonom určených) môže dôjsť k obmedzeniu pohybu, resp. telesnému obmedzeniu fyzických osôb.** Žiadny „súhlas", „oboznámenie", „dokument" takýmto zákonom **prípustným prostriedkom nie je a ani nesanuje použitie** telesného obmedzenia voči fyzickej osobe.

16. U prijímateľov sociálnej služby, ktorí sú dlhodobo a opakovane obmedzovaní v pohybe sa môže rozvinúť **imobilizačný syndróm s postihnutím všetkých orgánov a orgánových systémov** alebo aj menej závažných dôsledkov dlhotrvajúce spočívania v jednej polohe. U fyzickej osoby môže postupne dôjsť k ochabnutiu svalstva a poruchám udržania rovnováhy, zvýši sa riziko pádu. Ďalšími možnými následkami sú podliatiny, poruchy prekrvovania, častejšie sa objavuje inkontinencia a psychické problémy. Poskytovateľ sociálnej služby by mal dôsledným individuálnym prístupom a objektívnym posúdením schopností prijímateľa sociálnej služby v medziach zákona o sociálnych službách a jeho štandardov tomuto účinne predchádzať a tak dbať na uchovanie jeho mobility a samostatnosti v čo najväčšej možnej miere.

17. Fixovanie p[redacted] svojpomocne vyrobenými „pomôckami" (zošité viaceré kusy látky rôzneho materiálu, či pásy látky) v rôznej časti trupu nie sú pomôckami spôsobilými naplniť ochrannú funkciu inak certifikovanej pomôcky určenej na tento účel, a to zabezpečiť potrebnú oporu, zabrániť riziku pádu, spĺňať požiadavky na kvalitu materiálu. Naopak takéto popruhy a pásky môžu spôsobiť zvlášť pri niekoľko hodinovom pôsobení neprimeraný tlak, nepohodlie, hrozí riziko zošuchnutia a neudržanie osoby v žiaducej polohe sedu. Navyše, keďže poskytovateľ sociálnej služby týmto obmedzením **priamo zasahuje do telesnej integrity p[redacted] sociálnej služby je takéto obmedzenie spôsobilé vyvolať pocity bezmocnosti, poníženia, nepotrebnosti, strachu a celkovo sa odzrkadliť na zdravotnom stave a psychike p[redacted] sociálnej služby**, zvlášť ak je týmto p[redacted] sociálnej služby staršia osoba, pre svoj zdravotný stav odkázaná na pomoc/ podporu zo strany poskytovateľa sociálnej služby a to všetko v prostredí, ktoré má nahrádzať jej prirodzené prostredie.

18. Tým, že poskytovateľ sociálnej služby nemá stanovené pravidlá pre daný postup, p[redacted] sociálnej služby nevie, za akých podmienok a kedy má k nemu dochádzať, akým spôsobom môže byť z obmedzenia uvoľnený, **používa neadekvátne prostriedky**, vystavuje tak p[redacted] sociálnej služby **zlému zaobchádzaniu**. Ministerstvo zohľadnilo pri danom zaobchádzaní zvlášť **vek, zdravotný stav, spôsob, možné následky, trvanie a frekvenciu týchto obmedzení**. Používanie uvedených pásov je nehumánne, vyvoláva mnohé riziká pre p[redacted] sociálnej služby a nemožno ho považovať za adekvátny spôsob predchádzania rizika pádu. Tento postup poskytovateľa sociálnej služby **je neodborný a nezodpovedá deklarovanému právu fyzickej osoby ustanovenému v § 6 ods. 2 zákona o sociálnych službách na poskytovanie sociálnej služby, ktorá svojim rozsahom, formou a spôsobom poskytovania umožňuje realizovať jej základné ľudské práva a slobody, zachováva jej ľudskú dôstojnosť, aktivizuje ju k posilneniu sebestačnosti, zabraňuje jej sociálnemu vylúčeniu a podporuje jej začlenenie do spoločnosti.**

19. Tým, že poskytovateľ sociálnej služby používal vyššie popísané mechanické obmedzovacie prostriedky voči p[redacted] sociálnej služby, možno dôvodne predpokladať vystavenie p[redacted] sociálnej služby ohrozeniu zdravia, neľudskému alebo zlému zaobchádzaniu.

20. Poverení zamestnanci na výkon dozoru podľa ustanovenia § 7 ods. 1 písm. c) zákona o inšpekcii v sociálnych veciach zdokumentovali zistené skutočnosti obrazovými

a zvukovými záznamami, poskytovateľ sociálnej služby poskytol podľa ustanovenia § 11 ods. 1 písm. b) zákona č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov povereným zamestnankyniam na výkon dozoru vyjadrenia, informácie, ako aj originály dokumentov, z ktorých boli vyhotovené kópie a tieto boli zaznamenané na nosiči informácií. Záznamy sú obsahom spisového materiálu vo veci dozoru podľa poverenia špecifikovaného v bode 1 odôvodnenia tohto rozhodnutia.

21. Podľa ustanovenia § 7 ods. 6 zákona o inšpekcii v sociálnych veciach uplatnenie oprávnenia odseku 1 písm. d) sa **vykoná ústne.** Poverený zamestnanec pri výkone dozoru ústne uložil poskytovateľovi sociálnej služby povinnosť prijať toto neodkladné opatrenie na odstránenie zistených nedostatkov dňa 14. augusta 2023. **Písomné vyhotovenie rozhodnutia** o uložení povinnosti podľa odseku 1 písm. d) sa doručí bezodkladne a na konanie o uložení povinnosti prijať neodkladné opatrenie sa vzťahuje správny poriadok. Proti rozhodnutiu možno podať odvolanie (rozklad) do troch dní odo dňa doručenia písomného vyhotovenia tohto rozhodnutia pričom odvolanie proti tomuto rozhodnutiu nemá odkladný účinok a odvolací orgán o ňom rozhodne bezodkladne.

22. Podľa ustanovenia § 8 ods. 2 písm. a) zákona o inšpekcii v sociálnych veciach je dozorovaný subjekt povinný prijať neodkladné opatrenie na odstránenie zistených nedostatkov, pri ktorých možno dôvodne predpokladať vystavenie prijímateľa sociálnej služby, voči ktorému poskytovateľ sociálnej služby plní povinnosti podľa zákona o sociálnych službách, ohrozeniu života, zdravia, neľudskému alebo zlému zaobchádzaniu. Podľa ustanovenia § 10 ods. 1 písm. a) druhého bodu sa správneho deliktu dopustí ten, kto neprijal takéto neodkladné opatrenie. Ministerstvo uloží za takýto správny delikt pokutu do 5 000 eur.

Na základe uvedených skutočností ministerstvo rozhodlo tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

Poučenie

Proti tomuto rozhodnutiu možno podať rozklad podľa § 7 ods. 6 zákona o inšpekcii v sociálnych veciach v lehote do troch dní odo dňa doručenia písomného vyhotovenia tohto rozhodnutia správnemu orgánu, ktorý ho vydal. Rozklad proti tomuto rozhodnutiu nemá odkladný účinok. Právoplatné rozhodnutie je preskúmateľné súdom.

Ing. Ján Hudák, PhD., MBA
generálny riaditeľ